

Judikát NS 21 Cdo 1739/2016_I

Soud:	Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí:	04/03/2017
Spisová značka:	21 Cdo 1739/2016
ECLI:	ECLI:CZ:NS:2017:21.CDO.1739.2016.2
Typ rozhodnutí:	ROZSUDEK
Heslo:	Pracovní úraz
Dotčené předpisy:	§ 367 odst. 2 písm. b) předpisu č. 262/2006Sb. ve znění do 31.12.2010
Kategorie rozhodnutí:	C

21 Cdo 1739/2016

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Zdeňka Novotného a soudců JUDr. Jiřího Doležila a JUDr. Lubomíra Ptáčka, Ph.D. v právní věci žalobce M. B., zastoupeného Mgr. Ing. Davidem Černým, advokátem se sídlem v Praze 1, Opletalova č. 55, proti žalované Star Line - školy v přírodě, s.r.o. se sídlem v Praze 9, Hloubětínská č. 374/10, IČO 29020221, o odškodnění pracovního úrazu, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 9 pod sp. zn. 10 C 70/2011, o dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 2. prosince 2015 č.j. 62 Co 402/2015-226, takto:

I. Rozsudek městského soudu se mění takto:

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 21.5.2015 č.j. 10 C 70/2011-204 se v části výroku II., v níž byla zamítnuta žaloba ohledně částky 78.812,50 Kč s příslušenstvím, mění tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci 78.812,50 Kč se 7,75% úrokem z prodlení od 31.3.2011 do zaplacení do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.

II. Žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně 102.600,- Kč, odvolacího řízení 54.010,- Kč a dovolacího řízení 9.900,- Kč do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám Mgr. Ing. Davida Černého, advokáta se sídlem v Praze 1, Opletalova č. 55.

Odůvodnění:

Žalobce se domáhal, aby mu žalovaná na odškodnění pracovního úrazu zaplatila 158.815,- Kč se 7,75% úrokem z prodlení od 31.3.2011 do zaplacení. Žalobu odůvodnil zejména tím, že na základě dohody o provedení práce se zavázal u žalované vykonávat v době od 11.5.2010 do 18.5.2010 práci vychovatele na škole v přírodě v rekreačním středisku Star Line ve S. čp. Dne 12.5.2010 v 9.30h utrpěl pracovní úraz - zlomeninu levé dolní končetiny, když v pracovní době při hledání domněle ztracené dívky uklouzl po kořenu stromu u rybníku ve S. Pokyn k hledání dívky žalobce dostal od hlavní vychovatelky poté, co učitelka třídy, do které patřila ztracená dívka, žalobci sdělila, že o dívce již tři čtvrtě hodiny nikdo neví a v táboře ji nikdo neviděl. Hledání dívky (která se nakonec našla na ošetřovně) i mimo areál tábora, kde žalobce utrpěl předmětný úraz, proto bylo podle jeho názoru „v dané situaci zcela na místě“. Žalovaná však úraz jako pracovní neuznala, řádně jej nese-psala a popsala situaci jako úraz „nezpůsobený v pracovní době a mimo pracoviště“, ačkoli podle mínění žalobce činnost, při níž úraz utrpěl, z hlediska místního, časového a věcného souvisela s plněním jeho pracovních úkolů. Protože u dohody o provedení práce „se použije stejná právní úprava jako v případě pracovního úrazu, ke kterému došlo v rámci pracovního poměru“, žalobce po žalované požadoval, aby mu zaplatila na náhradě za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti 4.165,- Kč, na náhradě za bolest a ztížení společenského uplatnění 153.600,- Kč a na náhradě nákladů vynaložených na pořízení posudku o bolestném a ztížení společenského uplatnění 1.050,- Kč.

Žalovaná namítala, že považuje jednání žalobce, při kterém k úrazu došlo, za „jednoznačný exces“. Žalobce nedostal žádný pokyn ztracenou dívku hledat, šel ji hledat o své vůli mimo areál rekreačního střediska (tedy pracoviště), ačkoli správně měl bezodkladně informovat o absenci dítěte hlavní

vychovatelku a konzultovat s ní další postup. Pro žalovanou „je nepochopitelné“, že žalobce nezačal s hledáním dívky v místech, které se „musely jevit jako daleko pravděpodobnější varianty možného výskytu ztraceného dítěte (např. na pokoji, na marodce, na WC)“, že nevyhlásil pátrání po dítěti v táborovém rozhlase a že ani nezkusil dívce zavolat na její mobil. Svůj „výlet“ podnikl nejen mimo pracoviště, ale i mimo pracovní dobu, neboť v době od 8.30h do 12.15h za děti odpovídají „výhradně učitelé“, a žalobce tedy „neměl právní zodpovědnost“ za děti v době „hledání“. Zdůraznila, že dívka ztracená nebyla, nýbrž ležela řádně na marodce jen několik metrů od hlavní budovy, kde je ústředí rozhlasu a kde sídlí hlavní vychovatelka. Žalovaná má za to, že o pracovní úraz nešlo, neboť žalovaný nepostupoval v souladu s předpisy zaměstnavatele a úraz si nepřivodil při výkonu práce ani v souvislosti s ním.

Obvodní soud pro Prahu 9 rozsudkem ze dne 3.10.2013 č.j. 10 C 70/2011-114 žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a že žalobce je povinen zaplatit náklady svědeckého České republiky ve výši 1.469,48 Kč „na účet zdejšího soudu“. Ve věci samé dospěl k závěru, že „žalobce utrpěl úraz v době, kdy za děti neodpovídal, závazný příkaz nadřízené nebyl prokázán, pracovní náplní žalobce nebylo hledání ztraceného dítěte“ a „nebylo ani prokázáno, že by dítě vůbec hledal“, jestliže „při znalosti prostředí a zvyků by musel využít všech prostředků – rozhlas, návštěvu marodky, kterou sice absolvoval, avšak bez zájmu o dítě, a následně se vydal mimo areál školy“. Protože „žalobce neprokázal, že se mu úraz stal v souvislosti s plněním pracovních úkolů“, nemůže se podle názoru soudu prvního stupně jednat o pracovní úraz, „ale o úraz, který si žalobce přivodil sám bez naplnění předpokladů dle ust. § 366 odst. 1 zák. práce“.

K odvolání žalobce Městský soud v Praze usnesením ze dne 5.3.2014 č.j. 62 Co 25/2014-137 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Odvolací soud se „neztotožnil“ se závěrem soudu prvního stupně, že závazný příkaz nadřízené k hledání dívky „nebyl prokázán“. Vytkl mu, že „zcela pominul“, že svědkyně H. (učitelka ztracené dívky) ve své výpovědi dvakrát uvedla, že hlavní vychovatelka žalobci řekla, aby „se šel po ztracené dívce podívat“, když měl ten den ráno službu, a že se nevypořádal s věrohodností výpovědi svědkyně Š. (hlavní vychovatelky), která tento pokyn popírala. Dále podle názoru odvolacího soudu „lze s určitostí dovodit, že se dívka ztratila v době, kdy její třída se žalobcem měla službu dne, a to ještě předtím než třídu převzala učitelka“, z čehož „je zřejmá odpovědnost žalobce za dívku“. Odvolací soud tak „zcela akcentuje jako relevantní argumentaci žalobce, že na základě ústního pokynu hlavní vychovatelky bylo jeho povinností učinit vše, aby dívka byla nalezena“. Soudu prvního stupně proto uložil, aby „se důsledně vypořádal se zjištěními, které z provedených důkazů skutečně vyplývají“, znovu se zabýval tím, zda k úrazu žalobce došlo při plnění jeho pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, a v případě kladného závěru pak aby zkoumal, zda nebyl naplněn liberační důvod ve smyslu ustanovení § 367 odst. 2 písm. a) a b) zák. práce.

Obvodní soud pro Prahu 9 poté rozsudkem ze dne 25.9.2014 č.j. 10 C 70/2011-164, ve znění doplňujícího usnesení ze dne 15.1.2015 č.j. 10 C 70/2011-177, žalobu opět zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a že „Česká republika nemá právo na náhradu nákladů svědeckého ve výši 1.469,48 Kč“. Po doplnění řízení soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že dívka se žalobci dne 12.5.2010 ztratila v době jeho „služby dne“, kdy za ni odpovídal a bylo jeho povinností se o děti postarat a mít o nich přehled, což ovšem žalobce nesplnil, jestliže „o dívce nic nevěděl, nechyběla mu a nezajímal se o ni“, přestože „na ztrátu dívky měl v rámci služby dne přijít sám“. Z toho „logicky vyplývá, že žalobce je odpovědný především za ztrátu této dívky“ a že v důsledku jeho „nevšímavosti a nezodpovědnosti“ mu musel být dán pokyn k jejímu hledání, ohledně kterého však „nebylo prokázáno, že by byl směřován na místo mimo areál školy, kde následně žalobce utrpěl úraz“. Podle názoru soudu prvního stupně žalobce porušil své povinnosti tím, že v době své odpovědnosti za děti došlo ke ztrátě jednoho z nich, a následný pokyn k hledání ztraceného dítěte „soud nehodnotí jako pracovní úkol, ale jako důsledek a nápravu porušení jeho pracovních povinností“, které žalobce pro „opakovanost funkce vychovatele u žalované“ dobře znal. I když k úrazu žalobce došlo v pracovní době, „není zde dána v žádném případě souvislost věcná, neboť situaci, kdy při odpovědnosti žalobce dojde ke ztrátě dítěte, nelze považovat za činnost v souvislosti s plněním pracovních úkolů“. Z uvedených důvodů „nebyl úraz žalobce v souvislosti s plněním pracovních úkolů, tedy se nejedná o pracovní úraz“.

K odvolání žalobce Městský soud v Praze usnesením ze dne 1.4.2015 č.j. 62 Co 481/2014-190 rozsudek soudu prvního stupně, ve znění doplňujícího usnesení, zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Podle názoru odvolacího soudu „je z provedeného dokazování nepochybná místní a časová souvislost činnosti, při níž žalobce utrpěl úraz, s plněním povinností, které pro něho vyplývaly z dohody o provedení práce uzavřené mezi účastníky dne 26.4.2010 a dále z pokynu hlavní vychovatelky, který mu byl dán v souvislosti se zjištěnou ztrátou třináctileté dívky“, neboť úraz utrpěl sice mimo areál školy v přírodě, „avšak v místě, kam děti chodily s dozorem běžně“, a došlo k němu „v době, kdy měl žalobce plnou odpovědnost za pohřešovanou dívku“. Věcná souvislost pak vyplývá z toho, že „žalobce dívku hledal na základě ústního pokynu hlavní vychovatelky, kterým byl vázán“, a že za dívku nesl plnou odpovědnost. Okolnost, že žalobce porušil nějakou právní povinnost tím, že se mu dívka ztratila, by mohla mít význam jen z hlediska porušení pracovní kázně žalobce ve vztahu k jeho zaměstnavateli. Odvolací soud proto na rozdíl od soudu prvního stupně uzavřel, že „z hlediska věcného, místního i časového lze úraz žalobce posoudit jako úraz pracovní ve smyslu ust. § 380 odst. 1 a 2 zák. práce“. Soudu prvního stupně proto uložil, aby se nejprve zabýval příčinnou souvislostí mezi pracovním úrazem a vzniklou škodou, a pokud dospěje k závěru, že je dána, nechť posoudí, v jaké výši žalovaný za škodu odpovídá, přičemž současně zváží, zda v daném případě nebyl naplněn liberační důvod ve smyslu ustanovení § 367 odst. 2 písm. a) a b) zák. práce.

Obvodní soud pro Prahu 9 nato rozsudkem ze dne 21.5.2015 č.j. 10 C 70/2011-204 žalované uložil, aby žalobci zaplatila 78.812,50 Kč se 7,75% úrokem z prodlení od 31.3.2011 do zaplacení, žalobu co do částky 80.002,50 Kč s příslušenstvím zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a že „Český stát nemá právo na náhradu nákladů svědeckého ve výši 1.469,48 Kč“. Dospěl k závěru, že v daném případě „byly naplněny předpoklady žalované k náhradě škody na zdraví, kdy byla prokázána existence pracovního úrazu žalobce, vzniklá škoda a příčinná souvislost“, a „svým výpočtem“ dovodil, že žalobci „fakticky vznikl nárok na náhradu škody v celkové výši 157.625,- Kč a nikoliv 158.815,- Kč“. Vzhledem k tomu, že žalobce porušil předpis žalované - „Informace a pokyny pro vychovatele“, s nímž byl opakovaně seznámen, jestliže „nepředal děti učitelce k výuce řádně a sám ztrátu dívky vůbec nezjistil“, musela být jeho „zaviněná nedbalost nahrazena pokynem nadřízené“ k hledání ztracené dívky. Následně pak „dalším nedbalostním zaviněním ze strany žalobce bylo, že namísto hledání na místech obvyklých, hledal prakticky na místě nesprávném“, přičemž ani „nevyužil rozhlas a při hledání neměl u sebe telefonní čísla zaměstnanců, tak jak bylo uloženo v „Informacích - pokynech vychovatelů“. Podle názoru soudu prvního stupně „bez zaviněného porušení pracovních povinností žalobce by následná škoda na jeho zdraví vůbec nevznikla“, žalobce tudíž „porušil pracovní povinnosti při plnění pracovních úkolů, které měly přímou souvislost se vzniklou škodou“. Protože „uvedené skutečnosti byly jednou z nejvýznamnějších příčin vzniku škody“, soud podle ustanovení § 367 odst. 2 písm. a) zák. práce „zprostil žalovanou odpovědnosti polovinou, když pro

toto shledal tuto výši (78.812,50 Kč) za zcela odpovídající k prokázanému skutkovému stavu“.

K odvolání žalobce Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 2.12.2015 č.j. 62 Co 402/2015-226 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil „ve výrocích II., III. a IV.“ (tedy v zamítavém výroku o věci samé a ve výrocích o nákladech řízení účastníků a státu) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně dovodil, že příčinná souvislost mezi pracovním úrazem žalobce a vzniklou škodou je dána a že škoda, sestávající z náhrady ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti od 12.5 do 18.5.2010 ve výši 2.975,- Kč, náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění (ohodnocené 1.280 body á 120 Kč) ve výši 153.600,- Kč a náhrady nákladů vynaložených na pořízení posudku ve výši 1.050,- Kč, představuje celkem částku 157.265,- Kč. Přisvědčil rovněž soudu prvního stupně v tom, že na straně žalované jsou dány důvody pro její částečné zproštění odpovědnosti, ovšem „s ohledem na zjištěný skutkový stav“ nelze podle názoru odvolacího soudu posoudit tento liberační důvod podle ustanovení § 367 odst. 2 písm. a) zák. práce, neboť „lze souhlasit se žalobcem, že neporušil žádné konkrétní předpisy nebo konkrétní pokyny“. S ohledem na všechny okolnosti tohoto případu má odvolací soud za to, že „lze jednoznačně dovodit, že žalobce se choval v rozporu s obvyklým způsobem chování a počínal si v podstatě neopatrně až riskantně, byť lze připustit složitost nastalé situace a určité vypětí“, když namísto toho, aby hledal ztracenou dívku v bezprostředním okolí místa, kde byla její ztráta zjištěna, dotázal se na dívku ostatních zaměstnanců, využil k jejímu nalezení rozhlas, podíval se například na „marodku“, vyběhl ven hledat dívku ve vzdáleném místě – mimo areál školy v přírodě. Nelze též pominout skutečnost, že u sebe neměl ani mobilní telefon, „byť to nebyl bezpečnostní pokyn, avšak s ohledem na jeho praktické zkušenosti jako vychovatele ve škole v přírodě, by se dalo předpokládat, že by takovou věc měl považovat za samozřejmost“. Odvolací soud proto dospěl na rozdíl od soudu prvního stupně k závěru, že „žalobce porušil ust. § 367 odst. 2 písm. b) zák. práce“ a „na straně žalované tak byl dán liberační důvod“. Rozsah odpovědnosti žalované odvolací soud stejně jako soud prvního stupně „posoudil jednou polovinou, když v tomto směru bylo nutné zohlednit také okolnost, že žalobce nesl za ztrátu dívky svůj díl odpovědnosti, která de facto nastalou situaci vyvolala“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu (do jeho zamítavého výroku o věci samé týkající se pouze částky 78.812,50 Kč) podal žalobce dovolání. Namítal, že při řešení otázky, zda je v daném případě dán liberační důvod podle ustanovení § 367 odst. 2 písm. b) zák. práce, se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu. Zdůraznil, že podle ustálené judikatury se o lehkomyšlné jednání zaměstnance ve smyslu uvedeného ustanovení jedná v případech, kdy způsob jednání zaměstnance při určitém pracovním úkonu sice neupravuje žádný bezpečnostní předpis, pravidlo nebo pokyn, avšak jednání zaměstnance lze charakterizovat jako nebezpečné riskování nebo hazardérství, kdy si zaměstnanec v rozporu s obvyklým způsobem jednání zaměstnanců vzhledem ke konkrétní časové i místní situaci na pracovišti počíná způsobem, při němž vědomě podstupuje riziko hrozícího nebezpečí újmy na zdraví, tedy počíná si tak s vědomím možných následků svého riskantního jednání. V daném případě je však nepochybné, že „hledáním (ztracené) dívky v lese se žalobce nevystavoval nějakému zvýšenému riziku újmy na zdraví, než bylo standardně spojeno s výkonem práce vychovatele, o čemž ostatně svědčí i to, že se jednalo o místo, kde se normálně konaly táborové hry“. Poukazuje-li odvolací soud na to, že si žalobce počínal při hledání dívky v rozporu s obvyklým způsobem chování tím, že nevyvolal dívku táborovým rozhlasem, nehledal ji na marodce, nezeptal se jiných zaměstnanců, vydal se ji hledat mimo oplocený areál tábora, neměl u sebe mobilní telefon (což je ovšem „v rozporu se skutečností“), nejedná se podle názoru dovolatele „v žádném případě o takové okolnosti, které by mohly vést k posouzení jednání žalobce jako nebezpečného riskování a hazardérství, protože ani jedna z nich nepředstavovala riziko vzniku újmy na zdraví žalobce“. Samotný rozpor s obvyklým způsobem chování k naplnění liberačního důvodu uvedeného v ustanovení § 367 odst. 2 písm. b) zák. práce nepostačuje. Jiné než obvyklé chování musí být zároveň rizikové z hlediska možnosti vzniku újmy na zdraví a tato podmínka v daném případě splněna nebyla. Odvolací soud rovněž nesprávně zohlednil okolnost, že žalobce nesl za ztrátu dívky odpovědnost, neboť podle mínění dovolatele, i kdyby žalobce zaviněně porušil nějakou právní povinnost tím, že se mu dívka ztratila, „nebylo by možné takové porušení podřadit pod žádnou skutkovou podstatu uvedenou v § 367 odst. 1 a 2 zák. práce“. Žalobce navrhl, aby odvolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu ve výroku I. změnil tak, že se rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II. mění tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci 78.812,50 Kč s úrokem z prodlení, a aby žalované uložil povinnost nahradit žalobci náklady řízení před soudy všech stupňů.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31.12.2013 (dále jen „o.s.ř.“), neboť řízení v projednávané věci bylo zahájeno přede dnem 1.1.2014 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o.s.ř.).

Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o.s.ř.).

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu – jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o.s.ř. - nepodléhá), že na základě dohody o provedení práce ze dne 26.4.2010 se žalobce (již potřeť) zavázal vykonávat pro žalovanou „funkci vychovatele na škole v přírodě v rekreačním středisku Star Line ve S. čp.“ v období od 11.5. do 18.5.2010; základní odměna činila 500,- Kč za každý odpracovaný pobytový den s možností „pohyblivé složky mzdy“ až 200 Kč za pobytový den. V bodu 2. a 3. této dohody bylo mezi účastníky mimo jiné ujednáno, že „vychovatel je povinen během výkonu funkce respektovat instrukce hlavního vychovatele a provozovatele (zaměstnavatele)“, že „konkrétní časový rozsah i obsah práce na každý den mu stanoví hlavní vychovatel“ a že se při své práci „bude řídit písemnými skripty: Informace a pokyny pro vychovatele – ŠvP 2010, ve kterých je podrobně rozveden rozsah i obsah práce vychovatele“. Dne 12.5.2010 v cca 8.30 hodin zjistila jedna z učitelek před zahájením výuky, že v její třídě chybí třináctiletá dívka, za kterou žalobce do zahájení výuky odpovídal. Žalobce hned nato dostal ústní pokyn od hlavní vychovatelky, která mu sdělila, ať „se jde po dívce podívat“, aniž mu přitom určila, kam má jít a jakým způsobem má dívku hledat. Žalobce prošel dolní část tábora a dále se vydal mimo areál rekreačního střediska do lesa k rybníku, kde v cca 9 hodin uklouzl na mokrému kořenu stromu a způsobil si tak úraz - zlomeninu levé dolní končetiny; chybějící dívka se mezitím „našla“

na ošetřovně. Žalobce touto žalobou požaduje po žalované na odškodnění pracovního úrazu náhradu za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti od 12.5. do 18.5.2010, náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, ohodnocené podle posudku ošetřujícího lékaře MUDr. Miloše Krále ze dne 23.2.2011 ve výši 280 bodů a 1000 bodů, a náhradu nákladů na pořízení uvedeného posudku ve výši 1.050,- Kč.

Poté, co soudy v průběhu řízení v souladu s judikaturou dovolacího soudu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20.11.2001 sp. zn. 21 Cdo 2507/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura ročník 2002, poř. č. 11) posoudily poškození zdraví žalobce ze dne 12.5.2010 jako pracovní úraz ve smyslu ustanovení § 380 odst. 1 zák. práce (žalobce utrpěl úraz při činnosti, která z hlediska věcného, místního i časového souvisela s plněním jeho pracovních úkolů pro žalovanou, jestliže „dívku hledal na základě ústního pokynu hlavní vychovatelky, kterým byl vázán“, hledal dívku v době, kdy za ni odpovídal, a úraz sice utrpěl mimo areál rekreačního střediska, „avšak v místě, kam děti chodily s dozorem běžně“), řešil odvolací soud za výše uvedeného skutkového stavu – jak vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku – právní otázku, za jakých okolností se může zaměstnavatel podle ustanovení § 367 odst. 2 písm. b) zák. práce zprostit své odpovědnosti za škodu vzniklou zaměstnanci pracovním úrazem. Vzhledem k tomu, že při řešení této právní otázky se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a protože posouzení této otázky bylo pro rozhodnutí projednávané věci významné (určující), dospěl Nejvyšší soud České republiky k závěru, že dovolání žalobce je podle ustanovení § 237 o.s.ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat – vzhledem k tomu, že k pracovnímu úrazu žalobce došlo dne 12.5.2010 – podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném do 31.12.2010 (tedy přede dnem, než nabyly účinnosti zákony č. 347/2010 Sb., č. 377/2010 a č. 427/2010 Sb.) - dále jen „zák. práce“.

Předpoklady odpovědnosti zaměstnavatele vůči zaměstnanci za škodu vzniklou zaměstnanci pracovním úrazem podle ustanovení § 366 odst. 1 zák. práce jsou pracovní úraz (poškození na zdraví zaměstnance nebo jeho smrt úrazem, k němuž došlo při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním), vznik škody a příčinná souvislost mezi pracovním úrazem a vznikem škody. Odpovědnost za škodu vzniklou zaměstnanci pracovním úrazem je vybudována na principu tzv. objektivní odpovědnosti zaměstnavatele; zaměstnavatel tedy odpovídá za samotný výsledek (za škodu), aniž je uvažováno jeho případné zavinění. Ustanovení § 367 zák. práce však umožňuje, aby se zaměstnavatel své odpovědnosti za určitých, v zákoně uvedených podmínek, zcela nebo zčásti zprostil. Důvodem, pro který se zaměstnavatel může za splnění v zákoně podrobněji stanovených předpokladů zcela zprostit své odpovědnosti, je buď porušení bezpečnostních předpisů, nebo opilost zaměstnance, jestliže tyto důvody byly jedinou příčinou škody. Zčásti se zaměstnavatel své odpovědnosti zprostí, prokáže-li, že sice příčin škody bylo více, ale že uvedené důvody přesto byly jednou z příčin škody; třetím důvodem, avšak jen pro částečnou liberaci zaměstnavatele, je tzv. lehkomyšlnost. Procesní povinnosti tvrdit a prokázat skutečnosti o tom, že se zaměstnavatel zprostil odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu, má zaměstnavatel, který také nese za řízení procesní odpovědnost za to, že tyto povinnosti nesplní (tzv. břemeno tvrzení a důkazní).

Podle ustanovení § 367 odst. 2 písm. b) zák. práce zaměstnavatel se zprostit odpovědnosti zčásti, prokáže-li, že škoda vznikla proto, že si zaměstnanec počínal v rozporu s obvyklým způsobem chování tak, že je zřejmé, že ačkoliv neporušil právní nebo ostatní předpisy anebo pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, jednal lehkomyšlně, přestože si musel vzhledem ke své kvalifikaci a zkušenostem být vědom, že si může způsobit újmu na zdraví. Za lehkomyšlné jednání není možné považovat běžnou neopatrnost a jednání vyplývající z rizika práce.

Lehkomyšlné jednání zaměstnance podle ustanovení § 367 odst. 2 písm. b) zák. práce je samostatným důvodem pouze pro částečné zproštění se odpovědnosti. Jedná se o případy, kdy způsob jednání zaměstnance při určitém pracovním úkonu neupravuje žádný bezpečnostní předpis, pravidlo nebo pokyn, kdy se však zaměstnavatel může zprostit částečně odpovědnosti, prokáže-li, že jednání zaměstnance lze charakterizovat jako nebezpečné riskování nebo hazardérství, kdy si zaměstnanec vzhledem ke konkrétní časové i místní situaci na pracovišti počíná způsobem, při němž vědomě podstupuje riziko hrozícího nebezpečí újmy na zdraví. Na rozdíl od běžné neopatrnosti a jednání vyplývajícího z rizika práce, o kterých zákon výslovně stanoví, že je za lehkomyšlné jednání nelze považovat, se pro naplnění skutkové podstaty ustanovení § 367 odst. 2 písm. b) zák. práce vyžaduje tzv. kvalifikovaná lehkomyšlnost (zaměstnanec věděl anebo vzhledem ke své kvalifikaci a zkušenostem musel vědět, že si svým jednáním může přivodit úraz). Přitom další podmínkou, která musí být splněna současně (i kdyby jednání zaměstnance bylo možno kvalifikovat jako riskantní nebo hazardní), je, aby šlo o způsob činnosti, který je v rozporu s obvyklým způsobem chování zaměstnanců, kdy tedy nejde o činnost, kterou zaměstnavatel trpí nebo toleruje (srov. rozsudek býv. Nejvyššího soudu ze dne 30.5.1969 sp. zn. 7 Cz 22/69, uveřejněný pod č. 35 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek roč. 1970, a závěry býv. Nejvyššího soudu, sp.zn. Cpj 37/74, uveřejněné pod č. 11 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek roč. 1976, str. 41 a násl.); k těmto východiskům se dovolací soud nadále hlásí (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8.1.2002 sp. zn. 21 Cdo 71/2001 a ze dne 4.9.2012 sp. zn. 21 Cdo 2141/2011) a neshledává žádné důvody k jejich změně.

Uvedené vztaženo na posuzovanou věc znamená, že liberační důvod spočívající v lehkomyšlném jednání žalobce může být uvažován teprve tehdy, jestliže v příčinné souvislosti s pracovním úrazem není možné vytýkat žalobci jakékoli porušení předpisů ani pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (a ostatní liberační důvody podle ustanovení § 367 zák. práce se tudíž nemohou uplatnit). V tomto směru dovolací soud sdílí názor odvolacího soudu, že žalobce „neporušil žádné konkrétní předpisy nebo konkrétní pokyny“. Za této situace se žalovaná mohla podle ustanovení § 367 odst. 2 písm. b) zák. práce částečně zprostit své odpovědnosti za pracovní úraz žalobce tehdy, kdyby žalobce (jednaje v rozporu s obvyklým způsobem chování) šel hledat chybějící dívku mimo areál rekreačního střediska do lesa k rybníku, přestože věděl (anebo vzhledem ke své kvalifikaci a zkušenostem musel vědět), že jde o počínání ohrožující jeho zdraví. K takovému úsudku však žalobce – jak se podává z obsahu spisu – zřejmě neměl důvod.

Je mimo pochybnost, že zaměstnanec je sice obecně povinen zachovávat při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním vždy takový stupeň pozornosti, který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který – objektivně vzato – je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na zdraví; po zaměstnanci však nelze požadovat, aby předvídal každý v budoucnu možný vznik

škody a tím vznik škody zcela vyloučil. Liberační důvod spočívající v tzv. kvalifikované lehkomyšlnosti zaměstnance navíc předpokládá – jak uvedeno výše - stav, kdy zaměstnanec vědomě (úmyslně) jedná způsobem, který lze označit za životu a zdraví nebezpečný a riskantní. Za situace, kdy hlavní vychovatelka nestanovila žalobci určitý postup, kam a jak má jít žalobce chybějící dívku hledat (a ani vnitřní předpis žalované – „Informace – pokyny vychovatelům“ takovou situaci neřešil), závisela volba způsobu plnění tohoto pracovního úkolu v konkrétních podmínkách na úvaze samotného žalobce. Žalobce se rozhodl hledat chybějící dívku (také) mimo areál rekreačního střediska v lese u rybníku a své rozhodnutí odůvodňoval tím, že „měl o dívku obavy, protože mu již ráno při snídani připadala smutná“. V prostředí, kde se žalobce rozhodl dívku hledat, se zřejmě mohou vyskytovat (a obvykle se i skutečně vyskytují) místa, na nichž při běžné neopatrnosti může dojít k úrazu. Samozřejmě je také možné uvažovat o tom, zda uvedená volba byla vzhledem k okolnostem vhodná, či zda nebylo příhodnější a více v souladu s „obvyklým způsobem chování“, aby žalobce – jak v této souvislosti akcentoval odvolací soud – namísto toho hledal ztracenou dívku v bezprostředním okolí místa, kde byla její „ztráta“ zjištěna, dotázal se na dívku ostatních zaměstnanců, využil k jejímu nalezení rozhlas nebo se podíval například na „marodku“. Nelze však dovozovat, že by žalobce - podle obecné zkušenosti - zvoleným způsobem plnění pracovního úkolu (hledáním chybějící dívky za denního světla v lese u rybníku, „kam děti chodily s dozorem běžně“) vědomě podstoupil riziko hrozícího nebezpečí újmy na zdraví, tedy že jeho jednání bylo úmyslné, vědomé riskování a hazardérství.

Za tohoto stavu dovolací soud na rozdíl od odvolacího soudu dospívá k závěru, že žalovaná se své odpovědnosti za pracovní úraz žalobce nezprostila podle ustanovení § 367 odst. 2 písm. b) zák. práce ani částečně. Žalovaná tedy podle ustanovení § 366 odst. 1 zák. práce odpovídá za pracovní úraz žalobce v plném rozsahu a je povinna nahradit žalobci škodu ve výši 157.625,- Kč (sestavující z náhrady za ztrátu na výdělků za 7 dní pracovní neschopnosti ve výši 2.975,- Kč, náhrady za bolest a ztížení společenského uplatnění ve výši 153.600,- Kč a náhrady věcné škody na vypracování znaleckého posudku ve výši 1.050,- Kč) tak, jak byla soudy v souladu s obsahem spisu zjištěna a k jejímuž výpočtu nebyly ze strany žalované, ani ze strany žalobce v dovolání vzneseny žádné námitky. Žalobci proto na odškodnění pracovního úrazu náleží, vedle již pravomocně přiznaných 78.812,50 Kč s příslušenstvím, ještě dalších 78.812,50 Kč s příslušenstvím.

Protože napadený rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a protože dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, Nejvyšší soud České republiky rozsudek městského soudu změnil tak, že se rozsudek obvodního soudu mění v části výroku II., v níž byla zamítnuta žaloba co do částky 78.812,50 Kč s příslušenstvím, tak, že se tato částka žalobci přiznává, a ve výroku o náhradě nákladů řízení.

O náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, odvolacího a dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle ustanovení § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1 a 2 a § 142 odst. 3 o.s.ř., neboť, i když měl žalobce úspěch ve věci jen částečný, bylo mu přiznáno proti žalované právo na plnou náhradu nákladů potřebných před soudem prvního stupně, odvolacím a dovolacím soudem k účelnému uplatňování jeho práva, neboť jeho neúspěch se týkal jen poměrně nepatrné části (částky 1.190,- Kč oproti přiznaným 157.625,- Kč)

Při rozhodování o výši náhrady nákladů řízení dovolací soud přihlédl k tomu, že výše odměny má být určena podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem (§ 151 odst. 2 část věty první před středníkem o.s.ř.), neboť nejde o přiznání náhrady nákladů řízení podle ustanovení § 147 nebo 149 odst. 2 o.s.ř. a ani okolnosti případu v projednávané věci neodůvodňují, aby bylo postupováno podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně (§ 151 odst. 2 část věty první za středníkem o.s.ř.). Vyhláška č. 484/2000 Sb. (ve znění pozdějších předpisů), která upravovala sazby odměny advokáta stanovené paušálně pro řízení v jednom stupni, a podle níž odměna pro řízení v jednom stupni činila v projednávané věci 32.800,- Kč (srov. § 3, 16 odst. 2 cit. vyhlášky), však byla nálezem Ústavního soudu ze dne 17.4.2013 č. 116/2013 Sb. dnem 7.5.2013 zrušena a dosud nebyla nahrazena jiným právním předpisem. Nejvyšší soud za této situace pro účely náhrady nákladů řízení považoval za přiměřenou paušální sazbu odměny pro řízení v jednom stupni po 7.5.2013 s přihlédnutím k povaze a okolnostem projednávané věci a ke složitosti (obtížnosti) právní služby poskytnuté advokátem obdobně částku 32.800,- Kč, dále částku 19.410,- Kč (pouze pro odvolací řízení skončené rozsudkem ze dne 2.12.2015 č.j. 62 Co 402/2015-226) a částku 19.200,- Kč (pouze pro dovolací řízení). Za řízení před soudem prvního stupně tak činí odměna 98.400,- Kč (3 x 32.800,- Kč), za odvolací řízení 85.010,- Kč (2 x 32.800,- Kč + 19.410,- Kč) a za dovolací řízení 9.600,- Kč (advokát učinil pouze jediný úkon právní služby).

Kromě této paušální sazby odměny advokáta vznikly žalobci náklady spočívající v paušální částce náhrady výdajů v řízení před soudem prvního stupně ve výši 10 x 300,- Kč (řízení skončené rozsudkem ze dne 3.10.2013 č.j. 10 C 70/2011-114), 3 x 300,- Kč (řízení skončené rozsudkem ze dne 25.9.2014 č.j. 10 C 70/2011-164) a 300,- Kč (řízení skončené rozsudkem ze dne 21.5.2015 č.j. 10 C 70/2011-204), celkem 4.200,- Kč, v odvolacím řízení ve výši 2 x 300,- Kč (řízení skončené usnesením ze dne 5.3.2014 č.j. 62 Co 25/2014-137) a 2 x 300,- Kč (řízení skončené usnesením ze dne 1.4.2015 č.j. 62 Co 481/2014-190) a 2 x 300,- Kč (řízení skončené rozsudkem ze dne 2.12.2015 č.j. 62 Co 402/2015-226), celkem 1.800,- Kč a v dovolacím řízení ve výši 300,- Kč (srov. § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Náhrada za daň z přidané hodnoty z této odměny a paušální částky náhrady výdajů nemohla být přiznána, neboť zástupce žalobce advokát Mgr. Ing. David Černý nepředložil soudu - jak je zřejmé z obsahu spisu - osvědčení o registraci plátce daně z přidané hodnoty vydané příslušným správcem daně.

Žalovaná je povinna náhradu nákladů před soudem prvního stupně v celkové výši 102.600,- Kč, odvolacího řízení v celkové výši 86.810,- Kč a dovolacího řízení v celkové výši 9.900,- Kč zaplatit žalobci k rukám advokáta, který žalobce v těchto řízeních zastupoval (§ 149 odst. 1 o.s.ř.), do 3 dnů od právní moci rozsudku (§ 160 odst. 1 o.s.ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně 3. dubna 2017

JUDr. Zdeněk Novotný
předseda senátu

2018 - MPSV, TREXIMA, spol. s r.o.